

EXPOZIȚIE

DE

ARTĂ FEUDALĂ

În cadrul sărbătoririi « Timișoara 700 », Muzeul Banatului a organizat, printre altele expoziții, și o expoziție temporară de artă feudală bănățeană. Sunt expuse lucrări ce oglindesc evoluția artistică din secolul XVII pînă la începutul secolului XIX de pe acest teritoriu, cu școli și influențe din afară.

In prima sală a expoziției sunt lucrările de pictură religioasă din secolul al XVII-lea, la care se observă influența a două școli diferite: pe de o parte este influența unei școli din Tara Românească (un element caracteristic al acesteia este colorarea pleoapelor cu roz), iar pe de altă parte aceeași școală îmbinată cu influența slavă (sîrbă), care trăea mai liber capetele sfintilor, având specific o asimtrie a fetel, lucru ce dă o notă originală lăzărilor. În același timp însă grafica cutelor este riguroz respectată, atestind încă o dată influența care a exercitat-o cultura și arta Bizantului și-așa noastră. Unitatea paletelor coloristice, sobrietatea și excepționala personalitate a « zugravilor » a făcut ca lucrările acestora în cadrul secolului al XVII-lea, să se dețină ret formind un grup aparte.

Această influență de « pleoape roz » și aflată și în sala a doua cu care începe secolul XVIII și se manifestă la începutul acestui veac în special la lucrările de factură populară cum ar fi Ușile impărațesti, pictate de « Grigore Zugravul », în 1745. Dar și odată cu sfîrșitul decenului al treilea al secolului al XVIII-lea începe să se strecoare în artă bănățeană influența unei noi școli, o școală cultă — barocul. Aceasta se poate urmări de aici încolo pe tot traseul expoziției, fiind vizibilă în decorarea fondului, a hainelor și arhitecturii din cadrul icoanelor, cu o predominare vădită de ornamentica vegetală, în special în frunzelor de acant din folia de aur. Ce este interesant, este faptul că există o simbioză între vechile canoane ale artei bizantine și această decorare — de multe ori excesivă dar formind în majoritate un tot unitar, impresionant. Figurele rămân ritmic clădite, având un reflex de eternitate, un calm sever care le pătrunde.

Sala a treia este rezervată icoanelor care au ajuns pe teritoriul Banatului sau au fost facute aici în urma influenței școlii kievene și grecete (Corint). Prin rezolvarea lor compozitională, coloristică și tehnică lucrului ele sunt aparte de tot

ce este expus în celelalte săli. Unele din ele cu vădită influență barocă, altele, rămasă nealterată și înscriindu-se perfect în originalele canoane slave, au invadat, într-o anumită perioadă a secolului al XVII-lea și al XIX-lea, Serbia și bineînțele Banatului.

Sala a patra este rezervată celor doi mari maeștri care au dominat aproape tot secolul XVIII, — Nedelcu Popovici și Pavel Teodorovici. Primul, « zugravul » Nedelcu, este unic în felul lui, întrebuiind o întreagă gamă de maniere de lucru, combinind arta bizantină athonită cu tradiția artistică locală și împrumutindu-se de la baroc ornamentală pe care o transpune în splendide stilizări, care formează o unitate demnă de penelul acestui mare zugrav. Culoarele lui sunt multiple și variate, soare și vii, după cerințele subiectului compozitional. Pavel Teodorovici impresionează prin « ministrurile » sale, prăznicare pe registre — cu o personalitate deosebită, căutind să individualizeze fiecare portret, reușind să creeze un frumos echilibru esențional și coloristic; el aduce o notă aparte prin combinarea tradiției locale cu vechile canoane ale lui Panselinos.

Ultima sală cuprinde lucrările de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX, lucrările cu vădită influență apuseană, dar care mai păstrează, dacă nu în grafică cel puțin în expresie, caracteristicile și artei noastre traditionale. Sunt demne de remarcat lucrările ierodiocanului Vasile, cel care a înființat la 1736 școala de « dâscăle » și pictura din Sredîște, venind cu 50 familiile de români din Tismana (Gör); lucrările lui Gheorghe Diacanovici, fiul primului, și lucrările lui Stefan Tenetchi, pictor influent de școala italiană, care a dat un nou făgăș interpretării iconografice din această regiune, îndreptindu-si mai mult privire spre școlile din Apus. Tot în această sală sunt expuse lucrările de Mihai și Stefan Popovici și Lazar Gherdanovici, « zugravi » care, prin lucrările lor, aduc un aport evident cultural artistic de la începutul secolului XIX din Banat.

Expoziția mai cuprinde cîteva vitrine cu obiecte din secolele XVI-XIX produse de mîinile măiestre ale mesterilor veacurilor respective, lucrările ce dovedesc un deosebit talent, o deosebită capacitate creatoare, care reflectă încă o dată înaltul nivel atins de meșteșugari din Banat.

În general, expoziția oglindeste cu destulă fidelizeitate evoluția artistică din secolul XVII pînă la începutul secolului XIX, precum și influențele ce se interfețează și sunt assimilate de către « zugravii » localnici, având în același timp o importanță valoroasă documentară privind dezvoltarea artelor din Banat.

VIOREL TIGU

OMAGIU ANIVERSĂRII

Retrospectiva de pictură bănățeană deschisă în sălile Muzeului Banatului din Timișoara este una din multiplele manifestări închinat aniversării orașului.

Expoziția insuimează creația artiștilor bănățeni începînd cu primele decenii ale secolului al XIX-lea și ajungînd pînă la ultimele preocupări ale creatorilor de artă contemporană din județ.

Lucrările, în parte cunoscute fie cu ocazia expozițiilor de pictură bănățeană organizate de muzeu, fie din expozițiile anuale ale artiștilor contemporani, apar astăzi grupate în cadrul retrospectivelor, sub o altă lumină, marchînd evolutiv vizionarea plastică a numeroase generații de artiști.

Primii reprezentanți ai artelor din Banat marchează începutul expunării. Dumitru Turcu, Sava Petrovici și Anselm Wagner sint discipoli ai portretisticii bănățene.

Mihail Velceanu, primul pictor bănățean cu studii academice, e reprezentat prin Autoportret și Natură statică cu fructe. De numele lui se leagă întemeierea unui atelier de pictură la Bocșa, atelier care a jucat un rol de seamă în formarea a numerosi pictori. Aici și-a făcut ucenicia și Nicolae Popescu, cel mai de seamă reprezentant al picturii bănățene din secolul al XIX-lea, atât prin activitatea sa artistică, cât și prin activitatea militară ca susținător al idealurilor naționale românești.

Nicolae Popescu a intrat în istoria picturii românești alături de Ion Zaicu, o altă personalitate de frunte a plasticii noastre. De numele lui se leagă prima lucrare tematică muncitoriească, Fierarul, dată din anul 1861.

Tendințele plastice din perioada dintre cele două războaie mondiale sănt conturate de influențe străine dobândite de artiști prin filiera germană sau franceză. Ele nu împregnat creațile unor artiști ca Varga Adalbert sau Galias Ferdinand.

În această etapă se împun creațile tematice. Oameni, locuri, evenimente, reînătenția artiștilor. Iosif Ferenczy, prin Muntii porosesc și Atelierul de fierărie la Reșita, este un exemplu concludent.

Iuliu Podlipny, prin suita sa de lucrări închinat omului nevoiască, condiție sale misere, întărește în această perioadă răndurile artiștilor militați. Lucrările sale contemporane Peșsei, Autoportret etc., poartă pecetea maturității sale artistice, caracterizate printr-o factură simplă în exprimare și un stil plin de sobrietate. Autoportretul